

О‘QITUVCHINING KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA О‘QUVCHILAR BILIMINI NAZORAT QILISH

Abdullayev Dilshodbek

Usmonaliyeva Ozoda

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada o‘qituvchining kompyuter texnologiyalaridan foydalangan holda o‘quvchilar bilimini nazorat qilish jarayoni, uning zamonaviy ta‘lim tizimidagi o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, elektron testlar, avtomatlashtirilgan baholash tizimlari va raqamli platformalarning afzalliklari hamda ulardan samarali foydalanish yo‘llari yoritiladi. Maqolada an‘anaviy va zamonaviy nazorat usullarining o‘zaro farqlari ham ko‘rib chiqilib, pedagogik jarayonda kompyuter texnologiyalarini qo‘llashning samaradorligi asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: Kompyuter texnologiyalari, bilim nazorati, elektron test, avtomatlashtirilgan baholash, raqamli ta‘lim, pedagogik monitoring, AKT, ta‘lim sifati.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется процесс контроля знаний учащихся со стороны учителя с использованием компьютерных технологий, их роль и значение в современной системе образования. Также освещаются преимущества электронных тестов, автоматизированных систем оценки и цифровых платформ, а также способы их эффективного использования. В статье рассматриваются различия между традиционными и современными методами контроля и обосновывается эффективность использования компьютерных технологий в педагогическом процессе.

Ключевые слова: Компьютерные технологии, контроль знаний, электронное тестирование, автоматизированная оценка, цифровое образование, педагогический мониторинг, ИКТ, качество образования.

ANNOTATION

This article analyzes the process of a teacher's control of students' knowledge using computer technologies, its role and importance in the modern education system. It also highlights the advantages of electronic tests, automated assessment systems and digital platforms, as well as ways to effectively use them. The article also examines the differences between traditional and modern control methods and justifies the effectiveness of using computer technologies in the pedagogical process.

Keywords: Computer technologies, knowledge control, electronic testing, automated assessment, digital education, pedagogical monitoring, ICT, quality of education.

KIRISH

Bugungi kunda jamiyatning barcha sohalarida bo'lgani kabi ta'lim tizimida ham axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) jadal rivojlanishi sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Xususan, o'quv jarayonini tashkil etish, darslarni interaktiv tarzda olib borish hamda o'quvchilar bilimni nazorat qilish va baholash jarayonlari zamonaviy raqamli vositalar bilan boyib bormoqda. Bu esa o'qituvchidan nafaqat pedagogik bilim, balki yuqori darajadagi texnologik savodxonlikni ham talab etadi. O'quvchilar bilimni nazorat qilish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, u orqali o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi aniqlanadi, mavjud kamchiliklar tahlil qilinadi hamda keyingi o'quv faoliyati yo'naltiriladi. An'anaviy nazorat usullari – og'zaki so'rov, yozma ishlar va oddiy testlar – uzoq yillar davomida samarali qo'llanib kelingan bo'lsa-da, zamonaviy ta'lim ehtiyojlari ularni yanada takomillashtirishni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, kompyuter texnologiyalaridan foydalanish bilim nazoratini yanada tezkor, aniq va obyektiv amalga oshirish imkonini beradi. Elektron testlar,

автоматlashtirilgan baholash tizimlari, onlayn platformalar va raqamli monitoring vositalari o'qituvchiga o'quvchilarning bilim darajasini real vaqt rejimida tahlil qilish, natijalarni statistik jihatdan qayta ishlash hamda individual yondashuvni amalga oshirish imkonini yaratadi. Mazkur mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, raqamli ta'lim muhitida bilimni nazorat qilish jarayonini samarali tashkil etish ta'lim sifatini oshirishga, o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga hamda o'quv jarayonining shaffofligini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli o'qituvchining kompyuter texnologiyalari asosida bilim nazoratini tashkil etish usullarini o'rganish va tahlil qilish bugungi pedagogika fanining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARINING TA'LIMDAGI O'RNI

Kompyuter texnologiyalari zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, o'quv jarayonini tashkil etish, boshqarish va takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ular ta'lim samaradorligini oshirish, o'quvchilarning bilim olish jarayonini faollashtirish hamda o'qituvchining pedagogik faoliyatini yengillashtirishga xizmat qiladi. Ta'lim jarayonida kompyuter texnologiyalarining eng muhim vazifalaridan biri – axborotni tezkor va qulay shaklda yetkazib berishdir. Elektron darsliklar, multimedia taqdimotlar, o'quv videodarslar va interaktiv platformalar o'quvchilarga mavzuni chuqurroq va qiziqarliroq o'zlashtirish imkonini beradi. Bu esa an'anaviy o'qitish usullariga nisbatan yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Kompyuter texnologiyalari o'quvchilarning mustaqil bilim olish ko'nikmalarini rivojlantirishga ham katta hissa qo'shadi. Internet resurslari, ta'lim platformalari va raqamli kutubxonalar orqali o'quvchilar qo'shimcha ma'lumotlarni mustaqil izlab topish, tahlil qilish va ulardan foydalanishni o'rganadilar. Bu jarayon ularning tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuv qobiliyatlarini shakllantiradi. O'qituvchi uchun esa kompyuter texnologiyalari dars jarayonini rejalashtirish, o'quv materiallarini tayyorlash va o'quvchilar bilimni nazorat qilishda qulay vosita bo'lib xizmat qiladi. Masalan, elektron testlar, onlayn so'rovnomalar va

avtomatlashtirilgan baholash tizimlari yordamida o‘quvchilarning bilim darajasi tez va aniq aniqlanadi. Bundan tashqari, kompyuter texnologiyalari masofaviy ta’limni rivojlantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Onlayn darslar, vebinarlar va virtual sinflar orqali geografik cheklovlar bartaraf etilib, ta’lim jarayoniga keng imkoniyatlar yaratiladi.

O‘QUVCHILAR BILIMINI NAZORAT QILISHNING AN’ANAVIY USULLARI

O‘quvchilar bilimini nazorat qilish ta’lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasini aniqlash, ularning bilim va ko‘nikmalarini baholash hamda o‘quv jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi. Kompyuter texnologiyalari keng joriy etilishidan oldin va hozirgi kunda ham an’anaviy nazorat usullari ta’lim tizimida muhim o‘rin egallab kelmoqda. An’anaviy nazorat usullarining eng keng tarqalgan shakllaridan biri og‘zaki so‘rov hisoblanadi. Bu usulda o‘qituvchi o‘quvchiga mavzu bo‘yicha savollar beradi va uning javoblari orqali bilim darajasini aniqlaydi. Og‘zaki so‘rov o‘quvchining fikrlash tezligi, nutq madaniyati va mavzuni tushunish darajasini baholash imkonini beradi. Yozma ishlar ham an’anaviy nazoratning muhim shakllaridan biridir. Bunda o‘quvchilar berilgan mavzu bo‘yicha mustaqil ravishda fikrlarini yozma tarzda bayon etadilar. Yozma ishlar orqali ularning bilimni tizimli ifodalash, tahlil qilish va xulosalar chiqarish ko‘nikmalari aniqlanadi. Test sinovlari ham an’anaviy baholash usullaridan biri bo‘lib, ular ko‘p variantli savollar orqali o‘quvchilarning bilim darajasini tezkor aniqlash imkonini beradi. Biroq, bu testlar ko‘pincha qog‘oz shaklida o‘tkazilib, ularni tekshirish va natijalarni chiqarish uchun ko‘proq vaqt talab etiladi. Nazorat ishlari va mustaqil topshiriqlar ham keng qo‘llaniladi. Bu usul o‘quvchilarning mavzuni chuqur o‘zlashtirishini tekshirishga yordam beradi. O‘qituvchi ularning bajarilgan ishlarini tahlil qilib, xatolarni aniqlaydi va tegishli tavsiyalar beradi. Shu bilan birga, an’anaviy usullarning ayrim kamchiliklari ham mavjud. Masalan,

baholashda subyektivlik ehtimoli, katta sinflarda vaqt yetishmasligi va natijalarni qayta ishlashning murakkabligi shular jumlasidandir.

ELEKTRON TEST VA AVTOMATLASHTIRILGAN BAHOLASH TIZIMLARI

Zamonaviy ta'lim tizimida elektron testlar va avtomatlashtirilgan baholash tizimlari o'quvchilar bilimni nazorat qilishning eng samarali va tezkor usullaridan biri sifatida keng qo'llanilmoqda. Ushbu texnologiyalar kompyuter va internet imkoniyatlaridan foydalangan holda o'quvchilarning bilim darajasini obyektiv baholash, natijalarni tezkor tahlil qilish hamda pedagogik jarayonni optimallashtirishga xizmat qiladi. Elektron testlar maxsus dasturiy ta'minotlar yoki onlayn platformalar yordamida tuziladi va o'tkaziladi. Bunday testlarda ko'p variantli savollar, to'g'ri/noto'g'ri javoblar, moslashtirish, ochiq javobli topshiriqlar kabi turli shakllar qo'llanilishi mumkin. O'quvchi testni kompyuter yoki mobil qurilma orqali bajaradi va natijalar tizim tomonidan avtomatik ravishda hisoblanadi. Avtomatlashtirilgan baholash tizimlarining eng muhim afzalliklaridan biri — inson omilining kamaytirilishi va baholashning obyektivligidir. An'anaviy usullarda o'qituvchi tomonidan baholashda subyektiv yondashuv ehtimoli mavjud bo'lsa, elektron tizimlarda natija oldindan belgilangan mezonlar asosida aniq hisoblanadi. Bu esa baholash jarayonining shaffofligini ta'minlaydi. Bundan tashqari, elektron testlar natijalarni tezkor olish imkonini beradi. O'qituvchi test yakunlanishi bilan o'quvchilarning umumiy natijalari, xatolari va muvaffaqiyat darajasi haqida batafsil ma'lumotga ega bo'ladi. Bu esa ta'lim jarayonida tezkor tahlil qilish va kamchiliklarni bartaraf etish imkonini yaratadi. Avtomatlashtirilgan tizimlar, shuningdek, statistik tahlil funksiyalariga ham ega bo'lib, ular orqali sinf yoki guruh darajasida umumiy natijalar, eng ko'p xatolar va mavzular bo'yicha o'zlashtirish darajasi aniqlanadi. Bu o'qituvchiga keyingi darslarni rejalashtirishda muhim yordam beradi. Shu bilan birga, elektron test va baholash tizimlarining keng tarqalgan platformalariga Moodle, Google Forms, Quizizz va Kahoot kabi

vositalarni kiritish mumkin. Ushbu platformalar o'qituvchilarga test yaratish, uni tarqatish va natijalarni tahlil qilish jarayonlarini osonlashtiradi.

XULOSA

O'qituvchining kompyuter texnologiyalari asosida o'quvchilar bilimini nazorat qilish jarayoni zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim va dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim darajasini aniq va tezkor aniqlash hamda o'qituvchining pedagogik faoliyatini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Kompyuter texnologiyalari yordamida amalga oshiriladigan elektron testlar va avtomatlashtirilgan baholash tizimlari an'anaviy nazorat usullariga nisbatan bir qator afzalliklarga ega. Jumladan, ular baholash jarayonining obyektivligini ta'minlaydi, inson omilini kamaytiradi hamda natijalarni qisqa vaqt ichida tahlil qilish imkonini beradi. Bu esa o'quv jarayonini yanada shaffof va samarali tashkil etishga yordam beradi. Shuningdek, zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish o'qituvchiga har bir o'quvchining bilim darajasini individual tarzda kuzatish, ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda mos pedagogik yondashuvni tanlash imkonini yaratadi. Bu esa ta'limda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, kompyuter texnologiyalarining ta'lim jarayoniga keng joriy etilishi nafaqat bilim nazorati, balki butun ta'lim tizimining modernizatsiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va kelajakda yanada rivojlangan, samarali ta'lim muhitini shakllantirishga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2020. – 15 b.
2. O'zbekiston Respublikasi. "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi". – Toshkent, 1997. – 28 b.

3. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2006. – 184 b.
4. Farberman B.L. Ilg‘or pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2000. – 220 b.
5. Hamdamov R., Begimqulov U. Axborot texnologiyalari va ta’limda qo‘llanilishi. – Toshkent, 2015. – 196 b.
6. Jonassen D. Computers as Mindtools for Schools. – New Jersey: Prentice Hall, 2000. – 312 p.
7. Voogt J., Knezek G. International Handbook of Information Technology in Primary and Secondary Education. – Springer, 2008. – 980 p.
8. UNESCO. ICT in Education: A Global Perspective. – Paris, 2019. – 150 p.
9. Moodle Documentation. – https://docs.moodle.org – (accessed 2026).
10. Google for Education. – https://edu.google.com – (accessed 2026).